

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОГО ТА НАУКОВОГО ПРОСТОРІВ УКРАЇНИ

За матеріалами наукової доповіді на загальних зборах Національної академії наук України, 30 квітня 2025 р.

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7120>

КРЕМЕНЬ

Василь Григорович

доктор філософських наук,
професор, дійсний член
(академік) НАН України і
НАПН України, президент
Національної академії
педагогічних наук України,
президент Товариства
«Знання» України,
міністр освіти і науки
України (2000-2005 рр.),
м. Київ, Україна

Анотація. У публікації представлені основні положення доповіді президента НАПН України В.Г. Кременя на сесії загальних зборів Національної академії наук України (НАН України, 2025).

Окреслені ключові напрями діяльності Національної академії педагогічних наук України для розвитку освітнього та наукового просторів країни. НАПН України активно працює над вирішенням актуальних проблем освіти і науки в умовах воєнного стану, повоєнного відновлення та євроінтеграції. Висвітлено найважливіші наукові розробки вчених академії у галузі освіти, педагогіки та психології, що спрямовані на забезпечення національної ідентичності, впровадження нового законодавства у дошкільній, профільній середній освіті, модернізацію професійної та вищої освіти, розвиток інклюзії та цифровізації в освітній сфері, підтримку психічного здоров'я населення.

Здійснювався розвиток цифрової інфраструктури академії та популяризація результатів наукових досліджень, зокрема шляхом їх представлення в Електронній бібліотеці НАПН України та підвищення рівня наукових періодичних видань. Активно провадилася освітня діяльність з підвищення кваліфікації освітян.

Відображено співпрацю НАПН України з органами державної влади, НАН України, іншими національними галузевими академіями наук та міжнародними організаціями. Визначено пріоритетні напрями діяльності на 2025 рік, серед яких науково-методичний супровід реформ у дошкільній, загальній середній, професійній та вищій освіті, цифровізація освітніх процесів, психологічна підтримка та поглиблення суспільних досліджень.

Відзначається системність та багатогранність роботи НАПН України, її оперативне реагування на виклики часу та спрямованість на розвиток якісної та інноваційної освіти в Україні.

Ключові слова: Національна академія педагогічних наук України; освіта; наука; євроінтеграція; війна в Україні.

У 2024 р., як і в попередні роки, колективи наукових установ, члени НАПН України гідно відповідали на виклики часу, демонструючи

національну єдність у протистоянні російському агресору і в здійсненні історичних європейських прагнень українського народу.

Продовжувалась робота з удосконалення діяльності самої академії:

- забезпечено реалізацію Плану заходів з реформування НАПН України на 2023 і 2024 роки (Кабінет Міністрів України, 2021);
- продовжено виконання Стратегії розвитку НАПН України на 2023-2027 роки (НАПН України, 2023);
- затверджено Концепцію розвитку відкритої науки в НАПН України на 2024-2030 роки (НАПН України, 2024);
- з огляду на потреби війни, повоєнне відновлення та євроінтеграцію країни корегувалася тематика наукових досліджень НАПН України, оптимізовано співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень, терміни їх виконання, склад виконавців;
- проведено системну роботу із зміцнення та омолодження складу членів академії. На загальних зборах академії 11 лютого цього року було обрано 26 членів-кореспондентів, 20 із яких молодші 55 років, а також 11 академіків, більшість яких віком до 60 років (НАПН України, 2025a).

Кожне відділення академії спрямовувало зусилля вчених відповідно до пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки на дослідження найбільш актуальних проблем нинішнього часу. Їх ефективне виконання дало змогу підготувати важливі розробки з високим рівнем їх застосування і впливу (Кремень, 2025; Кремень, ред. 2025a; 2025b). Зокрема:

По *Відділенню філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки*:

- Проведено комплекс досліджень з метою науково-методичного забезпечення реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності згідно з відповідними законом та Стратегією на період до 2030 року (Кабінет Міністрів України, 2023).
- Здійснено системні дослідження щодо концептуального обґрунтування і розроблення норм нового Закону України «Про дошкільну освіту», який було прийнято Верховною Радою України 6 червня 2024 р. (Закон України, 2024).

По *Відділенню психології та спеціальної педагогіки*:

- Здійснено ґрунтовні дослідження щодо забезпечення психічного здоров'я та благополуччя в умовах війни.

- Розроблено варіативні технології психолого-педагогічного супроводу психологічної безпеки освітнього середовища та методики вимірювання їх ефективності, виявлено характеристики інформаційної психологічної безпеки.

- У сфері освіти дітей з особливим освітніми потребами здійснено методичне забезпечення реалізації безбар'єрності освітніх послуг, зокрема для дітей дошкільного віку; для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку 5-10 (11) класів розроблено 10 модельних навчальних програм, що отримали гриф МОН України.

По *Відділенню загальної середньої освіти і цифровізації освітніх систем*:

- Зроблено вагомий внесок у формування дидактичної системи реалізації нового змісту базової середньої освіти на предметному циклі (7-9 класи).

- Істотно посилено концептуально-методологічне і науково-методичне підґрунтя для впровадження профільного навчання.

- Обґрунтовано зміст спеціалізованої освіти наукового спрямування.

- Здійснено методологічне та методичне забезпечення діагностики і розвитку інформаційно-цифрового середовища із застосуванням штучного інтелекту для наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників.

По *Відділенню професійної освіти і освіти дорослих*:

- У сфері професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти розроблено та імplementовано принципи організації змішаного навчання, застосування цифрової платформи, механізми державно-приватного партнерства.

- У сфері педагогічної освіти обґрунтовано концепцію оновлення змісту підготовки викладачів закладів вищої педагогічної освіти до професійної діяльності в умовах цифрової трансформації суспільства.

- У сфері освіти дорослих розроблено професійний стандарт «Андрагог» та андрагогічно орієнтовану модель професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах неформальної та інформальної освіти (Лук'янова та ін., 2024).

По *Відділенню вищої освіти*:

- Отримано нові фундаментальні і прикладні результати щодо підвищення конкурентоспроможності вищої освіти, запропоновано рейтингові методи кількісного оцінювання конкурентоспроможності університетів і мотивуючий механізм їх

мережевого розвитку та оптимізації, насамперед шляхом укрупнення закладів.

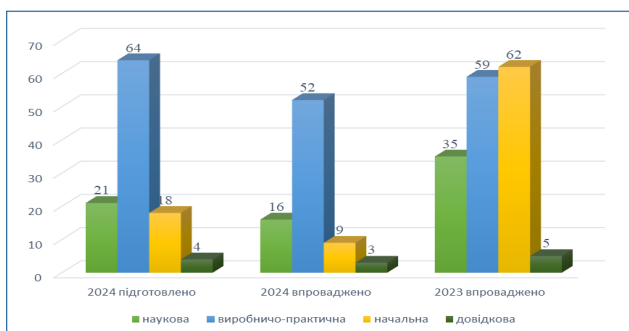
- Щодо інтеграції у європейські простори вищої освіти і досліджень: підготовлено і видано оновлений «Національний освітній глосарій: вища освіта» (Кремень, Бахрушин & Рашкевич, ред., 2024); розроблено «Концепцію розвитку відкритої науки в науковій організації» (НАПН України, 2024; Драч та ін., 2024).

- Щодо зв'язку вищої освіти з ринком праці: розроблено і впроваджено систему короткострокового прогнозування попиту на нові спеціальності, компетентності, кваліфікації, сфери діяльності на регіональному і локальному ринках праці.

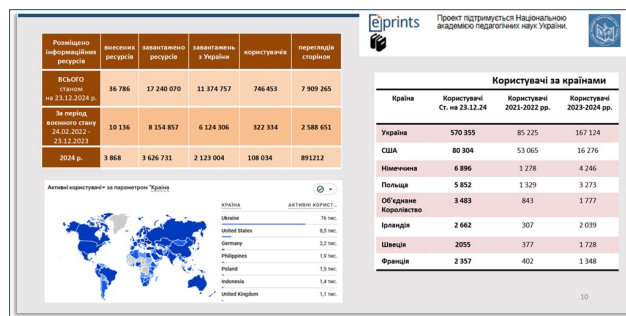
Усього за результатами наукових досліджень тільки у 2024 році вченими наукових установ та членами академії *опубліковано* понад 2,6 тис. праць, у тому числі 86 монографій, 29 підручників, 350 статей у виданнях, що індексуються Scopus та Web of Science (Кремень, 2025; Кремень, ред. 2025a; 2025b).

У 2024 р. більш системним було *впровадження* наукових результатів.

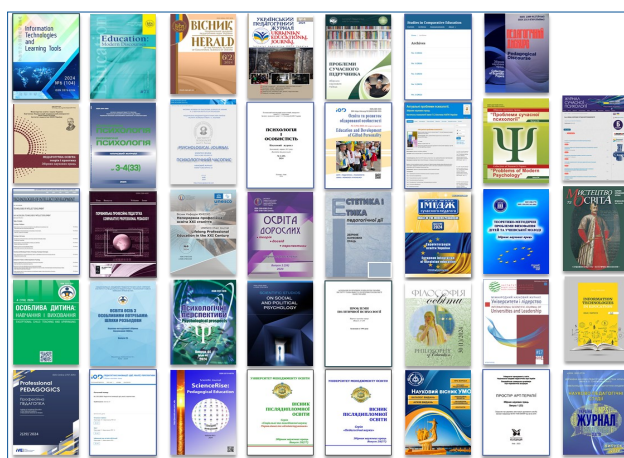

Істотно збільшено наповнення *Електронної бібліотеки НАПН України* ресурсами, підготовленими вченими академії. За минулий рік внесено понад 3,8 тис. ресурсів, тепер їх близько 37 тис., які завантажено понад 17 млн разів, з них 3 млн

завантажень у 2024 р. зі 195 країн світу, найбільше — з України, США, Франції, Німеччини.

Продовжено вдосконалення *39 наукових періодичних видань*.

Особливо актуальним є видання категорії А «Інформаційні технології і засоби навчання» Інституту цифровізації освіти, яке представлено в базі даних Web of Science Core Collection. У 2024 р. здійснено 132 тис. переглядів сторінок майже 75 тис. користувачами із 209 країн/регіонів (найбільше з України — 50 %, Сінгапуру — 16 % та США — 7 %).

Успішно функціонували профілі НАПН України у Scopus і Web of Science, де розміщені профілі всіх наукових установ.

Близько 92 % вчених мають цифрові ідентифікатори ORCID, понад 91 % — профілі у Google Scholar.

Більш як 520 публікацій вчених здійснено англійською та іншими іноземними мовами.

НАПН України провадить суттєву *освітню діяльність*. Зокрема, у 2024 р. було підвищено кваліфікацію 6,7 тис. керівників, науково-педагогічних та педагогічних працівників, у тому числі 5 тис. — за державним замовленням.

Міжнародне наукове співробітництво академії в умовах воєнного стану та на виконання завдань євроінтеграції спрямовувалося на розширення міжнародних контактів і підвищення їх

ефективності, зокрема активної участі у реалізації майже 60 міжнародних науково-освітніх проєктів і програм. Продовжено діяльність Кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» (Кремень, 2025; Кремень, ред., 2025b).

Більш тісною і продуктивною стала *співпраця* з владними структурами країни, зокрема з Комітетом Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, до якого в минулому році академією подано більше 50 експертних висновків на законопроекти.

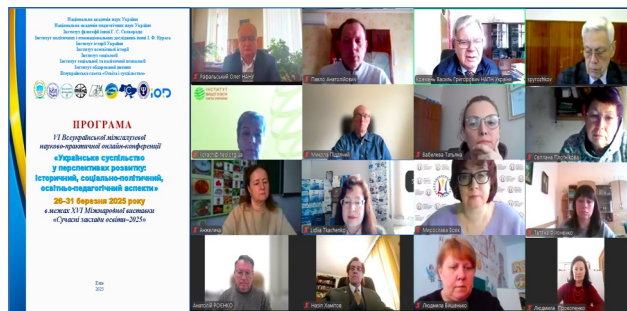
Розпочато реалізацію нової Програми спільної діяльності МОН України і НАПН України на 2024-2026 рр.

Продовжено реалізацію таких програм з Національною академією медичних наук, укладено програму з Національною академією правових наук.

НАПН України співпрацює з Міністерством оборони України, зокрема 24 квітня ц.р. відбувся спільний круглий стіл за участі вчених академії та військових Центрального науково-дослідного Інституту Збройних Сил України, на якому обговорено проблеми військової психології і педагогіки у вимірах війни і миру (НАПН України, 2025b).

Окремої уваги заслуговує виконання у 2024 р. Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023-2025 роки (НАПН України, 2022; Кремень та ін., 2024), що розглянуто на засіданні Президії НАПН України 19 грудня та Президії НАН України 26 грудня минулого

року. Ключовими напрямками такої діяльності було: проведення науково-практичних заходів установ НАПН України і НАН України, з-поміж яких: VI Всеукраїнська міжгалузева науково-практична онлайн-конференція «Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти» (Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2025), на якій з доповідями виступили віцепрезиденти НАН України С.І. Пирожков та О.О. Рафальський; підготовка спільних науково-аналітичних матеріалів, зокрема з Інститутом історії НАН України підготовлено аналітичну записку «Російські підручники з історії: школа ненависті і ворожнечі» (Смолій, ред., 2023); інші форми співпраці з багатьма установами НАН України.

Багато актуальних проблем, на наш погляд, потребують посилення подальшої співпраці вчених двох академій. Зокрема це стосується необхідності внесення змін до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» (Закон України, 2001), додавши окремий пріоритетний напрям: «Фундаментальні, прикладні та експериментальні наукові дослідження розвитку людини впродовж життя, формування конкурентоспроможного людського капіталу».

Спільних зусиль усіх науковців потребує утвердження реального пріоритету наукової сфери в Україні, насамперед що стосується її фінансування.

У 2025 р. НАПН України першочергову увагу приділяє наступному.

• *Дошкільна освіта*. Пріоритет — науково-методичний супровід реалізації нового Закону України «Про дошкільну освіту» (2024), розроблення концепцій, програм та нормативно-правових актів.

• *Загальна середня освіта*. Ключове завдання — впровадження профільної середньої освіти, забезпечення програмно-методичного супроводу, якісних підручників і цифрових рішень. Більш вагомими повинні стати спільні пропозиції вче-

них НАН України і НАПН України щодо осучаснення змісту освіти.

Наукового обґрунтування потребує оптимізація мережі ліцеїв та їх профілів.

- **Цифровізація освіти.** Пріоритетно будуть досліджуватися і впроваджуватися цифрові інструменти й штучний інтелект у навчанні. Академія посилить науково-методичну підтримку цих процесів.

- **Професійна і фахова передвища освіта.** Важливо створити єдину інтегровану систему профільної освіти, узгоджену з європейськими підходами. Слід урахувати північноамериканський досвід багаторівневих закладів, здатних гнучко взаємодіяти з роботодавцями. Продовжимо сприяти прийняттю у цьому році нових законів України «Про професійну освіту» і «Про освіту дорослих».

- **Вища освіта.** Посилимо науково-методичну підтримку укрупнення закладів вищої освіти для формування конкурентоспроможної мережі в європейському просторі.

- **Психологічний супровід освітніх і суспільних процесів.** Академія буде й надалі актуалізувати і підвищувати теоретичний рівень і вплив на суспільну практику фундаментальних і прикладних психологічних досліджень і розробок. Особливу увагу буде приділено вивченню соціально-психологічного стану суспільства, людини, психічного здоров'я і безпеки населення, зокрема в кризових ситуаціях, наданню методичних рекомендацій закладам освіти, психологічної допомоги постраждалим.

- **Історичні та соціологічні дослідження.** Спільно з ученими НАН України маємо поглибити дослідження суспільних трансформацій, національної пам'яті, самоідентичності, соціальної згуртованості. Ці дослідження мають лягти в основу науково обґрунтованих суспільних рішень, зокрема подальшої модернізації освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Бахрушин, Бахрушин, В.Є. Винницький, М.І., Захарченко, В.М., Золотарьова, І.О. Калашнікова, С.А. Луговий, В.І. Мруга, М.Р., Рашкевич, Ю.М., Сікорська, І.М., Ставицький, А.В., Таланова, Ж.В., & Шитікова, С.П. (2024). *Національний освітній глосарій: вища освіта* (4-е вид., перероб. і доп.). (В.Г. Кремень, В.Є. Бахрушин, Ю.М. Рашкевич, ред.), 114 с. https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2024/10/Glosarij_VO_09.2024-114p.pdf
- Драч, І., Петроє, О., & Бородієнко, О. (2024). *Концепція розвитку відкритої науки в науковій організації*. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 16 с.

- https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2025/03/Kontseptsiya-rozvytku-VN-v-NO_IVO-2024-16p.pdf
- Закон України «Про дошкільну освіту». (2024, 6 червня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20>
- Закон України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки». (2001, 11 липня). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-14>
- Інститут обдарованої дитини НАПН України. (2025, 26 березня). VI Всеукраїнська міжгалузева науково-практична онлайн-конференція «Українське суспільство у перспективах розвитку: історичний, соціально-політичний, освітньо-педагогічний аспекти». <https://surl.li/dcykuy>
- Кабінет Міністрів України. (2021, 4 серпня). *Про затвердження планів заходів з реформування Національної академії аграрних наук, Національної академії правових наук, Національної академії педагогічних наук на 2021 і 2022 роки* (911-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2021-p>
- Кабінет Міністрів України. (2023, 15 грудня). *Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках* (1322). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-p>
- Кремень, В.Г. (2025). Про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2024 році та завдання на 2025 рік: Наукова доповідь загальним зборам НАПН України 4 квітня 2025 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 7(1), 1-19. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7115>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2025a). Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2024 р. Частина I. Київ: Педагогічна думка, <https://doi.org/10.37472/zvit2024-1>
- Кремень, В.Г. (ред.). (2025b). Звіт про діяльність Національної академії педагогічних наук України у 2024 р. Частина II. Київ: Педагогічна думка, <https://doi.org/10.37472/zvit2024-2>
- Кремень, В.Г., Луговий, В.І., Топузов, О.М., & Регейло, І.Ю. (2024). Про виконання у 2024 р. Програми спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023-2025 рр. : За результатами наукової доповіді на засіданні Президії НАПН України, 19 грудня 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 6(2), 1-13. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6240>
- Лук'янова, Л.Б., Авшенюк, Н.М., & Аніщенко, О.В. (2024). *Професійний стандарт «Андрогог»*. Київ: Талком. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/743826>
- Національна академія наук України. (2025, 2 травня). *Відбулася сесія Загальних зборів Національної академії наук України*. <https://www.nas.gov.ua/news/vidbulasya-sesiya-zagalnih-zboriv-nacionalno-akademi-nauk-ukrani>
- Національна академія педагогічних наук України. (2022). *Програма спільної діяльності Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України на 2023-2025 роки*. <https://naps.gov.ua/ua/activities/research/nas25/>

Національна академія педагогічних наук України. (2023, 27 квітня). *Стратегія розвитку Національної академії педагогічних наук України на 2023-2027 роки*. <https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/3013/>

Національна академія педагогічних наук України. (2024, 2 вересня). *Концепція розвитку відкритої науки в НАПН України на 2024-2030 роки*. <https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/3373/>

Національна академія педагогічних наук України. (2025a, 12 лютого). *Від Національної академії педагогічних наук України*. <https://naps.gov.ua/ua/press/announcements/3517/>

Національна академія педагогічних наук України.

(2025b, 26 квітня). *Круглий стіл «Військова психологія і педагогіка у вимірах війни і миру: проблеми, інноваційний підхід, перспективи»*. <https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3575/>

Смолій, В.А. (ред.), Удод, О.А., Віднянський, С.В., Грищенко, Ю.В., Лаврут, О.О., Лисенко, О.Є., Малієнко, Ю.Б., Мисан, В.О., Мороз, П.В., Пометун, О.І., Ремех, Т.О., Якубова, Л.Д., Яремчук, В.П., & Ясь, О.В. (2023). *Російські підручники з історії: школа ненависті і ворожнечі. Аналітична записка*. Київ: НАН України. Інститут історії України; НАПН України. Інститут педагогіки, 57 с. <https://undip.org.ua/library/rosiyski-pidruchnyky-z-istorii-shkola-nenavysti-i-vorozhnechi-analitychna-zapyska/>

NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE FOR THE DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC SPACES OF UKRAINE

Based on the materials of a scientific report at the general meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, April 30, 2025

Vasyl Kremen

DSc in Philosophy, Professor, Full Member (Academician) of NAS of Ukraine and NAES of Ukraine, President, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *This publication presents the main points of the report by V.H. Kremen, President of the National Academy of Educational Sciences (NAES) of Ukraine, at the session of the general meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine (NAS of Ukraine, 2025).*

The key areas of activity of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine for the development of the educational and scientific spaces of the country are outlined. NAES of Ukraine actively works on addressing topical issues of education and science in the context of martial law, post-war recovery, and European integration. The most important scientific developments of the academy's scholars in the fields of education, pedagogy, and psychology are highlighted, aimed at ensuring national identity, implementing new legislation in preschool and upper secondary education, modernizing vocational and higher education, developing inclusion and digitalization in the educational sphere, and supporting the mental health of the population.

The development of the academy's digital infrastructure and the popularization of scientific research results were carried out, particularly through their presentation in the Electronic Library of NAES of Ukraine and the enhancement of the level of scientific periodicals. Educational activities for the professional development of educators were actively conducted.

The cooperation of NAES of Ukraine with state authorities, in particular NAS of Ukraine, other national sectoral academies of sciences, and international organizations is reflected. The priority areas of activity for 2025 have been identified, including scientific and methodological support for reforms in preschool, general secondary, vocational, and higher education, the digitalization of educational processes, psychological support, and the deepening of social research.

The systematic and multifaceted work of NAES of Ukraine is highlighted, along with its prompt response to the challenges of the time and its focus on the development of quality and innovative education in Ukraine.

Keywords: *National Academy of Educational Sciences of Ukraine; education; science; European integration; war in Ukraine.*

Дата публікації: 8 травня 2025 р.